

8. Погорілко В. Ф. Права та свободи людини і громадянина в Україні / В. Ф. Погорілко, В. В. Головченко, М. І. Сірий. – К. : Ін Юре, 1997. – 52 с.
9. Процевский А. И. Гуманизм норм советского трудового права / А.И. Процевский. – Х. : Вища шк., 1982. – 149 с.
10. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення / О. В. Пушкіна. – К. : Логос, 2006. – 416 с.
11. Разметаєва Ю. С. Права людини як фундаментальна цінність громадянського суспільства: до постановки питання / Ю. С. Разметаєва // Юридический вестник. – 2006. – № 1. – С. 109–112.
12. Саблин Д. А. Права человека : учеб. пособие / Д. А. Саблин. – Оренбург : ОГУ, 2004. – 166 с.
13. Савенко М. Забезпечення прав і свобод людини і громадянина та їх захист органами конституційної юрисдикції / М. Савенко // Право України. – 1999. – № 2. – С. 3–9.
14. Сыроватская Л. А. Ответственность за нарушение трудового законодательства / Л.А. Сыроватская. – М. : Юрид. лит., 1990. – 173 с.
15. Трудовое и социальное право зарубежных стран: основные институты. Сравнительно-правовое исследование / М. М. Вильданова, Н. И. Гайдаенко-Шер, В. В. Залесский и др.; под ред. Э. Б. Френкель. – М. : Юрист, 2002. – 687 с.
16. Фрицький О. Ф. Конституційне право України : підручник. – 3-є вид., перероб. і доп. / О. Ф. Фрицький. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 512 с.

S. Varegamyan

HUMAN RIGHT TO LABOUR AND ITS JUDICIAL PROTECTION IN THE CONSTITUTIONAL NORMS OF UKRAINE AND RUSSIA

In the article the Constitution of Ukraine and the Constitution of the Russian Federation are analyzed concerning a constitutional right to labour and opportunities of its judicial protection.

Preservation of rights, freedoms and duties of citizens at the constitutional level is the most important in the normative regulation of the legal status of a person in any state. Indeed, in the case when the rights, freedoms and duties of human and citizen have not adequate attention in the Basic Law, they can turn into a declaration and haven't a practical use. The degree of protection of human rights, the possibility of their implementation are an indicator of the effectiveness of civil society, safeguard of individuals against arbitrariness on the part of other people and the state. The investigation of the warranty of judicial protection of the constitutional right to labour is relevant because Court is a major guarantor of reliable protection for all violated rights and freedoms, without exceptions. Today, the right to judicial protection – one of the main and most effective security arrangements of the constitutional right to labour. Taking into account the basic kinship of the legal systems and law of Ukraine and Russia, it is quite important for our state to study the problem from the point of comparison with the Russian Federation.

It is established that Constitutions of both States secured free labour and are aimed at providing it; judicial protection of the constitutional right to labour is an authoritative mechanism of restore of the violated rights of the state; the constitutional right to labour comes out of its limits because after exhausting all internal legal remedies the request for its protection to the international legal institutions is allowed, including, the European Court of Human Rights that confirms the democratic orientation of the states development.

Keywords: *constitutional right to labour, freedom of labour, the state ensuring of the right to labour, judicial protection, labour courts.*

УДК 342.962

А. М. Вайновський

ЕВОЛЮЦІЯ САМООРГАНІЗАЦІЇ СУДОВОЇ ВЛАДИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

У статті досліджено особливості самоорганізації судової влади на різних історичних етапах. Доведено відсутність ефективних моделей такої самоорганізації, зумовлене системними недоліками судової системи в імперський і радянський періоди. Вказано на позитивний приклад з'їздів мирових суддів імперського періоду і спроби його відтворення радянською владою, як на приклад більш-менш вдалої спроби самоорганізації вітчизняних суддів.

Ключові слова: *суддівське самоврядування, самоорганізація суддів, судоустрій, судова система, статус судді, з'їзди мирових суддів.*

Постановка проблеми. Аспекти становлення суддівського самоврядування у системі розбудови вітчизняної держави потребують на адекватне конституційно-правове забезпечення. Водночас

розроблення ефективної моделі такого забезпечення потребує на врахування історичного досвіду еволюції, становлення, занепаду та повернення до відповідних державно-правових механізмів. Наведене свідчить про актуальність наукових досліджень, метою яких є визначення особливостей розвитку самоорганізації судової влади на землях, що сходять у склад сучасної України. Завданнями відповідного наукового дослідження слід вважати окреслення специфіки відповідних механізмів, аналіз їх формального закріплення у джерелах права та відображення у поточній та попередній науковій доктрині.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Варто відзначити, що аспекти самоорганізації судової влади на землях Русі та Російської імперії майже не досліджувалися вітчизняними авторами, втім, слід вказати на роботи радянських та російських авторів щодо історії розвитку судової влади (зокрема, В.М. Бочкарьова, О. В. Грігор'єва, Н.М. Єфремової, С.М. Казанцева та ін.), у яких підіймалися окремі складові відповідних процесів та механізмів.

Викладення основного матеріалу. Дослідимо історію суддівського самоврядування на українських землях. Сучасні автори вказують, що судові органи в Київській Русі, успадкувавши пережитки родоплемінної юстиції, входили в єдину систему адміністративних установ, а судовий процес носив змагальний характер і включав зазначені вище етапи: «заклич», «звід» і «гоніння сліду» [30, с. 75], про спільні інтереси осіб, які здійснюють правосуддя, правові акти того часу не згадували.

Здійснення правосуддя у середньовіччі в українських князівствах та територіях Великого князівства Литовського та Речі посполитої здійснювалося за феодалним правом (державний, церковний суд) або за магдебурзьким правом (муніципальний, міський суд); усі суди були становими, тому захист прав осіб, що здійснювали правосуддя, здійснювався насамперед виходячи з їх місця у системі феодалних відносин, а не з їх професійної належності.

Сучасні автори вказують, що в Україні у складі Російської імперії (Гетьманщині) до 1782 р. існувала особлива судова система, на чолі якої стояв гетьман, а генеральний суддя допомагав йому в здійсненні правосуддя; справи вирішувалися як гетьманом, так і полковниками і полковим старшиною, виключаючи зовсім незначні, за вирішення яких несли відповідальність сотники. Рішення гетьмана та генерального судді оскаржували в Малоросійській колегії, що підкорялася безпосередньо Сенату [28, с. 121]. Тобто у такій системі місця для професійної солідарності суддів також не існувало.

І. П. Слободянюк вказує на процеси, що призвели до виникнення у Російській імперії на початку ХІХ ст. загальних судових органів, при формуванні яких «не дотримувався становий принцип» (палати цивільного та кримінального суду в губерніях), але вказує на збереження переважної кількості станових судів (Верхній земський суд, Верхня розправа, Совісний суд, Губернський магістрат, Сирітський суд, Повітовий суд, Нижня розправа, Нижній земський суд, городові старости і судді словесного суду губернського і повітового міста, Городовий магістрат чи Ратуша, Городовий сирітський суд, Верхній і Повітовий земські суди для дворян, Верхній і Нижній надвірні суди в Санкт-Петербурзі та Москві тощо) [28, с. 121].

В.А. Воропанов вказував на тогочасний порядок формування суддівських колегій шляхом визначення більшої частини кандидатів становими зборами. В областях з нерозвиненим помісним землеволодінням і відсутністю дворянських органів самоврядування відбір кандидатів у судді виробляла губернська адміністрація [3, с. 63]. Крім того, абсолютистський уряд зберігав право відокремлених виборів для вузьких етнічних станів; водночас утворена у 1830-х рр. система комерційних судів також передбачала вибори голови і старшого члена таких судів з числа державних службовців строком на 4 роки.

В таких умовах, як сто років тому відзначав В. М. Бочкар'єв, «на судові посади переважно потрапляли представники дрібнопомісного дворянства», а оскільки «освітнього цензу для суддів закон не встановлював» та кожен дворянин або купець «міг бути обраний на будь-яку посаду в місцевих судових установах», «в судах першої інстанції неписьменні або малограмотні становили більшість», така ситуація сприяла й «поголовному хабарництву, в якому винні були рішуче всі» у судах [1, с. 212, 213].

Р. Вортман вказував, що судьями, як правило, ставали дворяни; не маючи суддівського досвіду, а також інтересу до правосуддя, вони мало займалися справами, залишаючи фактичне здійснення своїх функцій армії дрібних чиновників, для яких суддівство було професією. Тому правова адміністрація була розколота: з одного боку, судді, наділені владою і відповідальністю, з іншого – чиновники, що володіють професійними знаннями та досвідом; ці соціальні та внутрішньовідомчі бар'єри долалися, як відзначає вказаний автор, загальним та постійним порушенням законності [4, с. 172].

Ф. Б. Кайзер констатує, що структура судочинства сприяла посиленню ролі суддівських чиновників, адже інститут виборних суддів був суддівським чиновникам на руку. Вони, на відміну від змінюваних суддів, залишалися в суді постійно, і саме в їхніх руках сходилися нити всього розгляду [11, с. 195]. Потреба змін такого становища визнавалася у проекті статс-секретаря М.А. Балуг'янського 1827 р., в якому підкреслювалася необхідність встановлення незалежності суддів шляхом їх довічного призначення [27, с. 121].

Сучасні автор вказують на маніфест від 6 грудня 1831 р., яким для виборних посад суддів було

запроваджено шестирічний термін, замість колишнього трирічного [1, с. 209]. Водночас правлячі кола того часу прийшли до висновку, що в некомпетентності чиновників сфери правосуддя нібито і кореняться причини всіх недоліків правосуддя, обравши шлях не реформи системи, а підвищення ефективності чиновництва, шляхом поліпшення підготовки юристів, та, водночас, посилення державного контролю за чиновниками системи судочинства [11, с. 195].

М. М. Сфремова вказує, що зміни в судовій системі Російської імперії XIX ст. проводилися в основному за напрямками «декларування обмеження втручання адміністрації в відправлення правосуддя; підвищення освітнього рівня кадрового складу судового відомства» [9, с. 191]. Також варто вказати на наведені В. А. Воропановим факти, що свідчать про те, що «офіційний престиж і відповідальність положення перетворювали повітових суддів у голів або обов'язкових членів адміністративних комітетів, комісій та присутностей: ревільських, рекрутських, дорожніх, ярмаркових, з розподілу земських повинностей, збільшенню суспільних доходів, оцінці нерухомої власності, громадського здоров'я, по влаштуванню лікарень, організації протипожежної частини, піклування про в'язниць і т.ін.»

Подібну ситуацію вказаний автор наводив і стосовно суддів губернського рівня, доводячи, що виборність і станові показники підвищували їх відповідальність, дозволяючи уряду «в умовах обмеженої чисельності державного апарату доручати членам суддівських колегій додаткові соціально-адміністративні функції» [2, с. 113].

Вказаний дослідник приходить до характерного висновку, що у російській імперії того часу «ступінь реальності юридичного статусу судових засідателів багато в чому залежала від соціального середовища функціонування державних установ» [2, с. 114]. Водночас В.А. Воропановим визнається, що у той період «регламентація повноважень давала чиновникам відносну свободу в рамках адміністративного права» адже «колегія судової палати могла відхилити пропозиції начальника губернії на основі указів та інструкцій» [3, с. 64].

Характер станового підходу до проблеми забезпечення права та інтересів суддів не істотно змінився і після судової реформи, що відбулася у Російській імперії в 1864 р. Як вказують російські автори, судовими статутами 1864 р. створювалася система правосуддя, що мала дві гілки: загальні суди і мирові суди. Крім того, існували суди особливої підсудності: військові, волосні, комерційні та ін. Цікаво, що адміністративно-територіальний і судово-територіальний поділ імперії після реформи не збігалися, адже повіти і міста були розділені на ділянки мирових суддів; територія, підвідомча окружним судам, охоплювала кілька повітів, округи судових палат – кілька губерній.

При такій структурі всі адміністративні посадовці по реальному статусу були позбавлені можливості чинити на суддів будь-який вплив. Більш значною гарантією незалежності судів став принцип їх незмінності, згідно з яким голови і члени окружних судів і судових палат не могли бути звільнені або переведені з однієї посади на іншу без їхньої згоди, крім як за вироком суду [2, с. 114]. Але реформою не було передбачено утворення професійних об'єднань суддів, загальні права та інтереси суддівського товариства не визнавалися.

Водночас певну цікавість для нас має система мирових судів, що мали дві інстанції: дільничного мировий суддя і повітового або міського з'їзду мирових суддів. Мирові судді вирішували справи одноосібно, вони обиралися терміном на три роки повітовими земським зборами і міськими думами, а потім затверджувалися першим департаментом Сенату [10, с. 11].

Кандидатом на посаду мирового судді міг бути тільки місцевий житель, крім того, передбачалися вікові, майнові та освітні цензи, кандидатам пред'являлися й вимоги морального порядку. Статус мирового судді серед інших державних посад був досить високим, за обсягом посадових прав і переваг такі судді прирівнювалися до членів загальних судових місць [13, с. 105]. Водночас на діяльності мирових суддів негативно відбивався короткий термін, на який вони обиралися, адже вони не були впевнені у своєму новому обранні й стурбовані підготовкою голосів у земських зборах на перевиборах [8, с. 62].

З'їзд мирових суддів, що складався з усіх дільничних та почесних мирових суддів даного мирового округу, був не тільки судом другої інстанції для справ, розглянутих дільничними мировими судьями [8, с. 61], він також здійснював контроль та нагляд за мировими судьями [13, с. 105], а також дострокове усунення мирового судді з посади, а також «вирішував питання, пов'язані з повсякденним життям суддівського корпусу, зокрема питання про необхідність надання відпустки дільничним мировим судьям» [15, с. 169]. Таким чином з'їзди мирових суддів виступали не лише як апеляційна інстанція, але і як зібрання суддів, що вирішувало власні спільні проблеми.

У цьому контексті можна навести такий приклад. Видатний політичний діяч того часу І.І. Петрункевич обіймав на Чернігівщині посаду голови з'їзду мирових суддів, і один з мирових суддів його округу звернувся до нього як до з проханням про надання йому чину дійсного статського радника, на який він мав право згідно вислугою років, хоча це й прямо не передбачалося законодавством про судоустрій [14, с. 18].

Варто додати, що час і місце відкриття чергових з'їздів визначалися при виборі світового судді

повітовими земськими зборами місця зібрання суду, а у великих містах (наприклад, в Одесі) – міськими думами, про що оголошувалося завчасно всім жителям мирового округу, тобто такий з'їзд був вагомою публічною подією. На перших засіданнях з'їзду мирових суддів ставилося питання про обрання голови з'їзду, який мав широкі повноваження і голос якого в багатьох відносинах на з'їзді був вирішальним. Крім голови з'їзду, відбувалося призначення та іншого особливого його члена, який носив найменування незмінного члена з'їзду. У його компетенцію входило проведення підготовчих заходів у справах, які передбачалося розглянути на з'їзді.

Земські збори або міські думи призначали на з'їзд секретарів та їх помічників; для виконавчих дій розпорядженнями голів з'їздів при них призначалися особливі судові пристави. Правила поведінки мирових суддів на з'їздах чітко регламентувалися, і за їх недотримання той чи інший суддя, який брав участь у діяльності з'їзду, ніс певне покарання. Зокрема, на з'їзді всі мирові судді були зобов'язані дотримуватися правил благопристойності, порядку, тиші, беззаперечно підкорятися розпорядженням голови [15, с. 169]. Втім, в 1889 р. інститут мирового суду було скасовано практично на всій території Російської імперії, зокрема, в українських землях [31, с. 80], крім міст Одеси та Харкова, протягом 1912-1917 рр. були спроби відновити їх діяльність на інших територіях.

Після революційних подій 1917 р. більшовицька влада на певний час декларувала максимальну демократизацію судових процедур. При цьому, як є дивно, у якості моделі явно використовувався інститут мирових суддів XIX ст. Так, декрет «Про суд», затверджений Радою народних комісарів (РНК) РРФСР 22 листопада 1917 р. встановлював у ролі касаційної інстанції для рішень місцевих судів повітові (у містах Москві та Петрограді – столичні) з'їзди місцевих суддів [19], не деталізуючи відповідних положень. Втім, декрет «Про суд» РНК РРФСР від 15 лютого 1918 р. № 2 це питання дещо трансформовав.

Так, не скасовуючи з'їздів місцевих народних суддів, як касаційної інстанції для місцевих судів, цей декрет запровадив обласні народні суди, як касацію для окружних народних судів. При цьому частку складу таких обласних судів мали обирати та відкликати з посади відповідні ради, а іншу частку – обирати та відкликати загальні збори постійних членів окружних народних судів даній області (без уточнення у тексті декрету, з свого складу мали обирати збори суддів чи ні). У свою чергу обрані члени обласного суду зі свого середовища мали обрати голову цього суду та голів його відділень [20].

У ст. 6 вказаного декрету було запроваджено Верховний судовий контроль «з метою досягнення однаковості касаційної практики як з'їздів місцевих народних суддів», до складу якого мали входити представники обласних народних судів «з правом відкликання як з боку окружних судів, так і Рад, і переобрання». Таким чином Верховний судовий контроль обирався обласними судами та мав, «у разі відмічених їм протиріч у тлумаченні законів різними касаційними інстанціями», виносити «об'єднуючі принципи рішення, які касаційними інстанціями приймаються надалі до керівництва» та «робити законодавчим органам подання про необхідність видання нового відповідного закону».

Початкова організація діяльності та обрання обласних народних судів та Верховного судового контролю покладалася на Народний комісаріат юстиції, але у подальшому порядок діяльності цих судових інституцій мав бути переданий «в їх самостійне ведення» [20]. Декрет РРФСР «Про суд» від 20 липня 1918 № 3 також згадував про касаційну роль нарад місцевих народних суддів, але про інші їх повноваження та порядок формування не згадував [21].

Цікаво, що радянська влада на Україні використала дещо іншу модель; так, за постановою Народного Секретаріату України «Про введення Народного суду» від 4 січня 1918 р. ані касаційних, ані апеляційних інстанцій узагалі не передбачалося, як і Декреті РНК Української СРР від 14 лютого 1919 р. «Про суд», яким було затверджено Положення про народні суди і революційні трибунали. Варто відзначити, що у відповідь на цю постанову загальні збори суддів Харкова прийняли резолюцію, в якій вони не визнавали народні суди і визнали декрет про розпуск судів незаконним. Ця спроба українських суддів само організуватися і тим самим продемонструвати суверенність судової влади та незалежність самих суддів призвела до того, що після наказу комісара юстиції Харківської Ради з погрозою застосувати силу окружні та мирові судді Харківського повіту здали всі свої справи і припинили свою діяльність, а окружний суд було закрито. Після цього тривалий час здійснення вищого судового нагляду та розгляд касаційних скарг були зосереджені не в судовому, а у виконавчому органі – Наркоматі юстиції Української СРР [6].

Варто відзначити, що РНК Української СРР 26 жовтня 1920 р. прийняла нове Положення про народний суд; потім, 16 грудня 1922 р. Всеукраїнським центральним виконавчим комітетом (ВУЦВК) було затверджено Положення про судоустрій УРСР; 23 жовтня 1925 р. ВУЦВК було прийнято нове Положення про судоустрій Української СРР, узгоджене з Основами судоустрою СРСР і союзних республік [7]. Положення 1925 р., не передбачало за судьями певних прав, водночас надавало компетенцію управління судами як наркомату юстиції, так і вищим судовим інстанціям, які було запроваджено у 1922 р. Положенням 1925 р. передбачалося діяльність атестаційних комісій та дисциплінарних колегій, що формувалися судами та органами юстиції та були підконтрольні

відповідному наркомату, крім того, широкі управлінські повноваження вказане положення надавало голові та пленуму округових та Найвищого суду Української СРР відповідно [24].

Це положення переглядалося у 1927 та 1929 рр.; нове Положення про судоустрій Української СРР було схвалене спільною постановою ВУЦВК і РНК Української СРР від 25 вересня 1931 р. Як вказує А.Я. Думанівська, важливою особливістю закріпленої у цьому Положенні судової системи було те, що нижчі ланки підпорядковувалися вищим судовим інстанціям не тільки в процесуальному, а й в адміністративно-організаційному відношенні [7], що, втім, було характерно і для попередніх редакцій положень.

Вказані акти розширяли положення Основ судоустрою Союзу РСР і союзних республік: затверджених постановою ЦВК СРСР від 29 жовтня 1924 р.; у ст. 12 цього акту вказувалося, що загальне керівництво, організація, ревізія і інструктування всіх судових установ союзної республіки «в організаційній області» покладалося на народних комісарів юстиції союзних республік [23]. Цікаво, що «професійні» судді за вказаними положеннями обиралися на достатньо короткий термін (від одного року) [12, с. 67], про їх незалежність та неупередженість навіть не йшлося.

Тому дуже скептично можна сприйняти ствердження І.Л. Лезова про те, що радянська держава на початку 1920-х років «визнала, що суддя має бути висококваліфікованим юристом-професіоналом, здатним застосовувати на практиці формально-визначені правові норми» [16, с. с. 16]. Скоріше, доцільним було визнано використовувати статус судді, як посадової особи, організаційно підконтрольній як органам юстиції, так і голові суду й вищестоящим судам. У такій ситуації важко казати про реальну можливість самоорганізації суддів того часу; цікаво, що радянське законодавство того часу не забороняло суддям об'єднуватися у профспілки, але бажання їх утворювати радянська влада не мала.

Цікаво, що на початку 30-х років ХХ ст. створювалися численні громадські суди, в тому числі сільські громадські суди (1930 р.), виробничо-товариські суди (1931 р.), колгоспні суди, житлові суди – з (1931 р.) [5, с. 42]; такі суди організовувалися на державних, громадських підприємствах з кількістю працівників не менше 25; суддів обирали на один рік на конференціях робітників з числа ударників не менше трьох осіб [6]. Таким чином інститут суду, і, відповідно, професійного судді розвивався.

Закон СРСР від 16 серпня 1938 р. «Про судоустрій СРСР, союзних і автономних республік» уніфікував статус суддів в СРСР та запровадив їх вибірність населенням на три роки; передбачалося, що «народні судді звітують перед виборцями у своїй роботі і роботі народного суду» [22]. Варто вказати, що ужорсточення авторитарного режиму СРСР робило з суддів посадових осіб, повністю підконтрольних як органам радянської, так і партійної влади. Відповідно до положень указу Президії Верховної Ради СРСР від 29 липня 1940 р. дисциплінарні стягнення на суддів могли накладатися як керівниками органів юстиції республіканського та обласного рівнів, так і головами відповідних судів [18].

Положення про дисциплінарну відповідальність суддів, затверджене Указом Президії Верховної Ради СРСР від 15 липня 1948 р. передбачало утворення для розгляду справ про вчинені суддями дисциплінарні проступки колегії у дисциплінарних справах при обласних і крайових, прирівняних до них та вищестоящих судах, такі колегії діяли у складі голови відповідного суду або його заступника та двох членів суду за призначенням голови., право порушення дисциплінарних справ належало голові суду [17]. Незважаючи на більш демократичну форму порядку передбаченого указом 1948 р. варто вказати, що про спільні права та інтереси суддів та їх захист не йшлося й у ньому. Д.М. Шкаревській, характеризуючи суддівський корпус спеціальних судів СРСР наприкінці 1940-х рр., доходить висновку про невисокий рівень підготовки їх суддів, а також про високий рівень конкурування органів юстиції та рад за контроль над судами [32, с. 146].

Цікаво, що формальне врегулювання питання виборів суддів відбувалося у республіканському законодавстві; зокрема, у Положенні про вибори народних суддів, схваленому Президією Верховної Ради Української РСР від 10 жовтня 1948 р. Формально кандидатуру на посаду судді могла висунути будь-яка легальна радянська організація; практично ж усі вибори суддів були безальтернативними, кандидатури висувалися органами комуністичної партії [26, с. 6-12]. При цьому професійний відбір кандидатів здійснювали органи юстиції та радянські органи під контролем комуністичних партійних органів [25, с. 79]. Ситуацію майже не змінило запровадження указом Президії Верховної Ради СРСР від 14 серпня 1954 р. президій у судах обласного та республіканського рівнів [29, с. 240].

Висновок. Таким чином, слід прийти до загального висновку про те, що самоорганізація суддів у межах систем судової влади, що існували у імперській та радянській періоди гальмувалася через загальні недоліки відповідних моделей судоустрою. До таких недоліків слід віднести залежність судової влади від виконавчої та синдром недовіри такої влади до суддів, перевага станової (класової) належності судді над його професійними якостями, несталість кадрового забезпечення суду тощо. Водночас досвід самоорганізації мирових суддів у Російській імперії та спроби самоорганізації суддів у революційний період свідчить про наявність об'єктивних прагнень корпусу професійних суддів до самоорганізації. Так, імперський інститут з'їздів мирових суддів та спроби його рецепції у перші роки радянської влади є цікавою формою як розбудови судової системи, так і суддівської самоорганізації з елементами

самоврядування. Водночас ефективних правових механізмів реалізації таких прагнень вітчизняна історія судоустрою запропонувати нам не може. Пошук ефективних моделей відповідних механізмів, таким чином, залишається предметом нових наукових досліджень.

Список використаної літератури

1. Бочкарев В. Н. Дореформенный суд / В. Н. Бочкарев // Судебная реформа ; под ред. Н. В. Давыдова и Н. Н. Полянского. – М. : Объединение, 1915. – Т.1. – С.205–241.
2. Воропанов В. А. О значении института судебного представительства в сфере российской юстиции первой половины XIX века / В. А. Воропанов // Вестник Челябинского государственного университета. – 2009. – № 21. – С. 110-115.
3. Воропанов В. А. Особенности правового регулирования службы судебных чиновников в России первой половины XIX века / В. А. Воропанов // Юристъ-Правоведъ. – 2010. – № 5. – С. 62-66.
4. Вортман Р. Развитие русского правового сознания / Р. Вортман // История судебных учреждений России : сб. обзоров и рефератов ; гл. ред. Пивоваров Ю.С. и др. – М. : РАН ИНИОН 2004. – С. 170-189.
5. Григорьев О. В. Советская судебная система: исторический период 1921 - 1941 гг. / О. В. Григорьев // Российский судья. – 2010. – № 2. – С. 40-43.
6. Гринюк В. О. Суд радянської доби / В. О. Гринюк // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». – 2012. – № 2 (6); URL : <http://lj.oa.edu.ua/articles/2012/n2/12hvosrd.pdf>.
7. Думанівська А. Я. Основні етапи розвитку судової системи в УСРР 1920-х – середини 1950-х рр. / А. Я. Думанівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://historylaw.lp.edu.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=53:-1920-1950-&catid=43:-3----&Itemid=64
8. Ежов В. А. Мировые суды в Российском государстве второй половины XIX века / В. А. Ежов // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2009. – № 3. – С. 58-65.
9. Ефремова Н. Н. Судостроительство России в XVIII – первой половине XIX в. Историко-правовое исследование / Н. Н. Ефремова. – М. : Наука, 1993. – 192 с.
10. Казанцев С. М. «Судебная республика» царской России / С. М. Казанцев // Суд присяжных в России: громкие уголовные процессы 1864–1917 гг. – Л.: Лениздат, 1991. – С.3-19.
11. Кайзер Ф. Б. Русская судебная реформа 1864 г. : к истории русской юстиции от Екатерины II до 1917 г. / Ф. Б. Кайзер // История судебных учреждений России : сб. обзоров и рефератов ; гл. ред. Пивоваров Ю.С. и др. – М. : РАН ИНИОН 2004. – С. 190-204.
12. Кожевников М. В. История советского суда. 1917-1947 гг. / М. В. Кожевников ; под ред. Голякова И. Т. – М. : Юрид. изд-во НКЮ СССР, 1948. – 376 с.
13. Кононенко В. И. Мировой суд в России / В. И. Кононенко // Адвокат. – М., 1998. – № 3. – С.102-106.
14. Котельницкий Н. А. Общественная деятельность И.И. Петрункевича на Черниговщине (1868-1879) / Н. А. Котельницкий // Вестник Российского университета дружбы народов. – Серия: История России. – 2010. – № 4. – С. 5-24.
15. Кудрявцев В. В. Съезды мировых судей: функционирование и характер компетенции в Российской империи во второй половине XIX века (на материалах Кубанской области) / В. В. Кудрявцев // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена. – 2008. – № 65. – С. 168-171.
16. Лезов И. Л. Советский суд в 1917-1940 гг. : автореф. на соискание ученой степени канд. юрид. наук ; спец. 12.00.01 «Теория права и государства; история права и государства; история политических и правовых учений» / Лезов Игорь Леонидович. – М., 1998. – 24 с.
17. О дисциплинарной ответственности судей : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 15 июля 1948 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=16011>
18. О дисциплинарной ответственности судей : Указ Президиума Верховного Совета СССР от 29 июля 1940 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=17243;fld=134;dst=4294967295;rnd=0.038879605708643794>
19. О суде : декрет Совета народных комиссаров РСФСР от 22 ноября (5 декабря) 1917 г. // Декреты Советской власти. – Т. I. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – С. 124-126.
20. О суде : декрет Совета народных комиссаров РСФСР от 15 февраля 1918 г. № 2 // Декреты Советской власти. – Т. I. – М. : Гос. изд-во полит. лит-ры, 1957. – С. 466-473.
21. О суде : декрет Совета народных комиссаров РСФСР от 20 июля 1918 г. № 3 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=9237>
22. О судостроительстве СССР, союзных и автономных республик : Закон СССР от 16 августа 1938 г. // Ведомости Верховного Совета СССР. – 1938. – № 11. – Ст. 34.
23. Основы судостроительства Союза ССР и союзных республик : утверждены Постановлением ЦИК СССР от 29 октября 1924 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=ESU;n=3067>

24. Положення про судоустрій Української СРР : схвалене постановою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету від 23 жовтня 1925 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP250018.html
25. Саморегулирование как основание передачи публично-властных полномочий / Васильева С. В., Заикин С. С., Лебедев А. О., Чаплинский А. В. // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2011. – Серия 14: Право.– № 3. – С. 72-80.
26. Сладков К. С. Выборы районных (городских) народных судов / К. С. Сладков. – М. : Юрид. лит-ра, 1975. – 68 с.
27. Слободянюк И. П. Проекты преобразования судебной системы в России в первой половине XIX в. и подготовка судебной реформы / И. П. Слободянюк // История судебных учреждений России : сб. обзоров и рефератов ; гл. ред. Пивоваров Ю.С. и др. – М. : РАН ИНИОН 2004. – С. 127-138.
28. Слободянюк И. П. Реформа судебной системы в России в период «просвещенного абсолютизма» / И. П. Слободянюк // История судебных учреждений России : сб. обзоров и рефератов ; гл. ред. Пивоваров Ю.С. и др. – М. : РАН ИНИОН 2004. – С. 94-126.
29. Труфанов С. В. Правовые основы деятельности советских судебных органов в 50-70-е годы XX века / С. В. Труфанов // Вестник Брянского государственного университета. – 2012. – № 2. – С. 238-242.
30. Чесных Т. И. Суд и процесс в Киевской Руси в IX–XII вв. / Т. И. Чесных // История судебных учреждений России : сб. обзоров и рефератов ; гл. ред. Пивоваров Ю.С. и др. – М. : РАН ИНИОН 2004. – С. 74-81.
31. Шаркова И. Г. Мировой судья в дореволюционной России / И. Г. Шаркова // Государство и право. – 1998. – № 9. – С. 79-85.
32. Шкаревский Д. Н. К вопросу о характеристике судейского корпуса специальных судов СССР в конце 1940-х гг. / Д. Н. Шкаревский // Казанская наука. – 2013. – № 2. – С. 145-147.

A. Vainovskyi

EVOLUTION OF SELF-ORGANIZATION OF JUDICIAL POWER ON UKRAINIAN LANDS

In this paper the characteristics of self-organization of the judiciary at different stages of history is given. The absence of effective models of such self-organization due to the systemic shortcomings of the judicial system in imperial and soviet periods is proved at. There is indicated a positive example of magistrate judges` congresses of the imperial period and coherent attempts of its reconstruction by the soviets, as an example of a more or less successful attempts of judges` self-organization.

Keywords: *judges` self-governance, judges` self-organization, judiciary, judicial system, status of judges, magistrate judges` congresses.*

УДК 351.74:343.211.4

Т. С. Ганзицька

ПРАВООХОРОННІ ОРГАНИ В МЕХАНІЗМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ В УКРАЇНІ

В статті розкривається значення діяльності правоохоронних органів у подоланні дискримінації за ознакою статі та впровадження гендерної рівності в Україні. Охарактеризовані проблеми, які перешкоджають належному забезпеченню гендерної рівності з боку правоохоронних органів та визначений механізм їх вирішення. При цьому особлива увага приділяється принципам права, які при здійсненні правоохоронної діяльності є основою для формування здатності і уміння дотримуватись постійної лінії поведінки працівниками правоохоронних органів, зразково виконувати свої обов'язки у сфері забезпечення гендерного паритету.

Ключові слова: *правоохоронні органи, правоохоронна діяльність, гендерна рівність, дискримінація за ознакою статі.*

Постановка проблеми. Одним з важливих напрямів державної діяльності незалежної України є діяльність, яка спрямована на захист прав і свобод людини, охорону прав та законних інтересів державних і недержавних організацій, боротьбу зі злочинами та іншими правопорушеннями.

Чоловік та жінка є рівноправними учасниками суспільних правовідносин, які в разі необхідності потребують захисту з боку правоохоронних органів України, що повинні її невідкладно надати не зважаючи на соціальну, матеріальну чи статеву приналежність особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В наш час проблема правового захисту від дискримінації за ознакою статі, пошук ефективних шляхів її подолання з боку правоохоронних органів привертає